

Petar Runje, *Prema izvorima II.* *Rasprave i članci o* *hrvatskim franjevcima* *trećoredcima glagoljašima,*

Krk – Zagreb: Povijesno društvo otoka Krka
i Provincijalat franjevaca trećoredaca-
glagoljaša, 2012. godina, 294 str.

Petar Runje rođen je u Sinju 1938. godine. U Zagrebu je završio Teološki studij, a u Zadru stekao magisterij iz povijesnih znanosti. Bavi se istraživanjem povijesti glagoljaštva i franjevaca trećoredaca glagoljaša od razdoblja srednjeg vijeka. Rasvijetlio je mnoge nepoznanice u dugoj i bogatoj glagoljaškoj povijesti. Osim mnogo rasprava i članaka objavljuje i knjige: *Prema izvorima* (1990.), *O knjigama hrvatskih glagoljaša* (1998.), *Pokornički pokret i franjevci trećoredci glagoljaši* (2001.), *Tragom stare ličke povijesti* (2001. i 2007.), *Školovanje glagoljaša* (2003.), *Glavotok* (2005.), *Glagoljica u Zadarskoj nadbiskupiji u srednjem vijeku* (2005.), *Franjevci trećoredci glagoljaši u Ogulinu* (2007.), *Duhovni život na zadarskim otocima u kasnom srednjem vijeku* (2008.), *Branka Perković* (2010.). Kao franjevac trećoredac obavljao je više službi u Zadru (od 1965. godine), Bibinjama, Sjedinjenim Američkim Državama pa od 1980. godine ponovno u Zadru gdje je započeo njegov rad u arhivima. Istraživački rad u arhivima nastavio je i u Rimu (1989. – 1995.). Godine 2009. završava njegova služba u Ogulinu te od tada živi i radi u samostanu sv. Franje Asiškoga u Krku. U Provinciji franjevaca trećoredaca glagoljaša član je Povjerenstva za kulturnu baštinu (kao i fra Božo Sučić, fra Anđelko Badurina, fra Joso Živković, fra Antun Badurina). Preminuo je u Zagrebu 2014. godine.

U knjizi *Prema izvorima II* Petar Runje obradio je život franjevaca trećoredaca glagoljaša u svim dijelovima Hrvatske, zajedno s njihovom pismenom ostavštinom (s naglaskom na *Ivančićevom zborniku*, molitvenom priručniku s raznim tekstovima poput poslanica sv. Ćirila i Augustina te mirakula). Gradivo je podijeljeno u pet cjelina po tematici: *Rasprave i članci o hrvatskim franjevcima trećoredcima glagoljašima*, *Sveti Franjo*, *Glagoljaši – trećoredci i trećoredice*,

Glagoljski kodeksi i Osobe, a sastoji se od dvadeset i šest članaka. Knjiga je nastala, kako sam podnaslov govori, sabiranjem rasprava i članaka fra Petra koji su objavljeni do godine izdavanja knjige, a samo su dio znanja koja nam fra Petar može prenijeti, budući da još mnogo stranica njegovih bilješki čeka u rukopisu na sređivanje i objavljivanje.

Na sličan način kao *Prema izvorima II* nastao je i prvi dio knjige pod naslovom *Prema izvorima* koju je objavio Provincijalat franjevac trećoredaca 1990. godine, a knjiga sadrži trideset članaka fra Petra. Tematska raspodjela gotovo je ista kao u drugom dijelu knjige u kojem autor iste studije upotpunjuje te dodaje nove, a knjiga je bogatija i za opširnu biografiju i bibliografiju autora kojom su dr. sc. Ivan Botica (Staroslavenski institut, Zagreb) i dr. sc. Tomislav Galović (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) opisali rezultat ustrajnog i predanog rada fra Petra.

Prva cjelina sadržana je u podnaslovu cijele knjige: *Rasprave i članci o hrvatskim franjevcima trećoredcima glagoljašima* (str. 15-17). Sastoji se od sažetih natuknica, odnosno oprije poznatih zaključaka fra Petra o povijesti života i rada franjevaca trećoredaca glagoljaša. Natuknice počinju objašnjenjima imena franjevaca i trećoredaca te njihovih glagoljaških posebnosti u hrvatskom srednjovjekovlju. Nakon toga, fra Petar opisuje njihovu organizaciju u Hrvatskoj sa središtem u Zadru, da bi na kraju donio imena poznatih i zaslužnih franjevaca od srednjeg vijeka do danas.

Drugu cjelinu, *Sveti Franjo* (str. 21-31), autor započinje izvorima, dokazima o boravku sv. Franje na Krku, obrazlažući time suprotna mišljenja o vjerodostojnosti istih izvora. Uspoređujući razne izvorne tekstove, dokazuje da u *Ivančićevu zborniku* postoji prijevod originalnog pisma sv. Franje te da je još u prvoj polovici 13. stoljeća (vjerojatno za života sv. Franje) zaživio franjevački samostan na Krku.

U trećoj cjelini, *Glagoljaši – trećoredci i trećoredice* (str. 35-162), naglašava veliki utjecaj franjevaca trećoredaca na hrvatsku glagoljsku liturgijsku baštinu i opisuje njihov pustinjački život te karitativni i pastoralni rad. Povezujući informacije iz raznih izvora, dokazuje postojanje franjevaca trećoredaca po cijeloj istočnojadranskoj obali u drugoj polovici 14. stoljeća. Isto tako, dokazuje da su franjevci trećoredci bili glagoljaši, da su njihovi samostani od Kopa do Šibenika imali sjedište u Zadru te da je u isto vrijeme (krajem 14. stoljeća) nastao i *Ivančićev zbornik* (dakle, da je otpočetak pripadao franjevcima). Veliku potrebu za knjigama i njihovim vrijednostima, fra Petar povezuje s pastoralnom djelatnošću franjevaca trećoredaca, što je posebnost među samostanskim redovima. Nadalje, fra Petar objašnjava odijelo koje su nosili redovnici te kako je počela i kako je završila parnica koju

su vodili franjevci trećoredci s franjevcima opservantima, upravo zbog sličnosti u odijelima. Fra Petar iznosi kontekst u kojem je, posebno u srednjem vijeku, njegovana glagoljica. Upravo su glagoljaši bili bliski ljudima zbog poznavanja narodnog jezika i zbog karitativnog rada (u hospicijima, lazaretima). Iako su bogati slojevi davali novac za njihov rad, siromašna je većina poznavala redovnike kao dobročinitelje, ispovjednike, javne bilježnike itd. Fra Petar iznosi karakteristike franjevacu koje su vrijedile i za trećoredce glagoljaše – od njihova hodočašćenja u strane zemlje, brige za bolesnike i siromašne do ranog početka štovanja sv. Antuna Padovanskog. Također, detaljnije opisuje samostan sv. Pavla na otočiću Galevcu (Školjčiću) pokraj Zadra (u blizini Preka, otok Ugljan). Upečatljiva je njegova tvrdnja da je kasnija podjela na glagoljaše i latinaše nepravедna jer su i jedni i drugi (u srednjem vijeku) bili „iz naroda i ostajali su uz narod“. Posebnost franjevacu trećoredca jest u spajanju eremitsko-pokorničkog života i pastoralnog djelovanja budući da je među njima bilo i svećenika i redovnika.

U četvrtoj cjelini, *Glagoljski kodeksi* (str. 165-172), autor se bavi *Ivančićevim zbornikom* iz 1395. godine te *Berlinskim misalom* Bartola Krbavca iz 1402. godine. Fra Petar donosi povijest bavljenja *Ivančićevim zbornikom* u literaturi te zaključuje da je djelo franjevačke provenijencije. Za *Berlinski misal* navodi što se o njemu zna od njegova nastanka do prijenosa u Rim (u 17. stoljeću) te kada se u tom razdoblju nalazio kod trećoredca.

U petoj cjelini, *Osobe* (str. 175-213), fra Petar donosi izvorne podatke o Blaženom Jakovu Zadraninu (15. stoljeće), franjevcu opservantu. Na temelju izvora gradi priču o trima plemkinjama trećoredicama: Katarini Kosači, Magdalen Budrišić i Stanici Radoslavić. Poglavlja koja slijede fra Petar je posvetio je fra Šimunu Klimantoviću (15./16. stoljeće) i analizi, zbog njega poznatih nam, *Konstitucija*. Objašnjava svoja saznanja o *Reguli* koju je 1788. godine dao tiskati fra Antun Juranić. Zatim slijedi kratki životopis fra Pavla Molinarija, trećoredca koji je najvećim dijelom živio i stvarao u 19. stoljeću. Posljednja cjelina u knjizi završava prigodnom bilješkom o biskupu Antunu Mahniću i nadbiskupu Josipu Stadleru u kojoj autor daje do znanja kako su i njih suvremenici poštivali i slavili kao ljude iz naroda koji rade za narod, kao što je bio slučaj s njihovim predšasnicima.

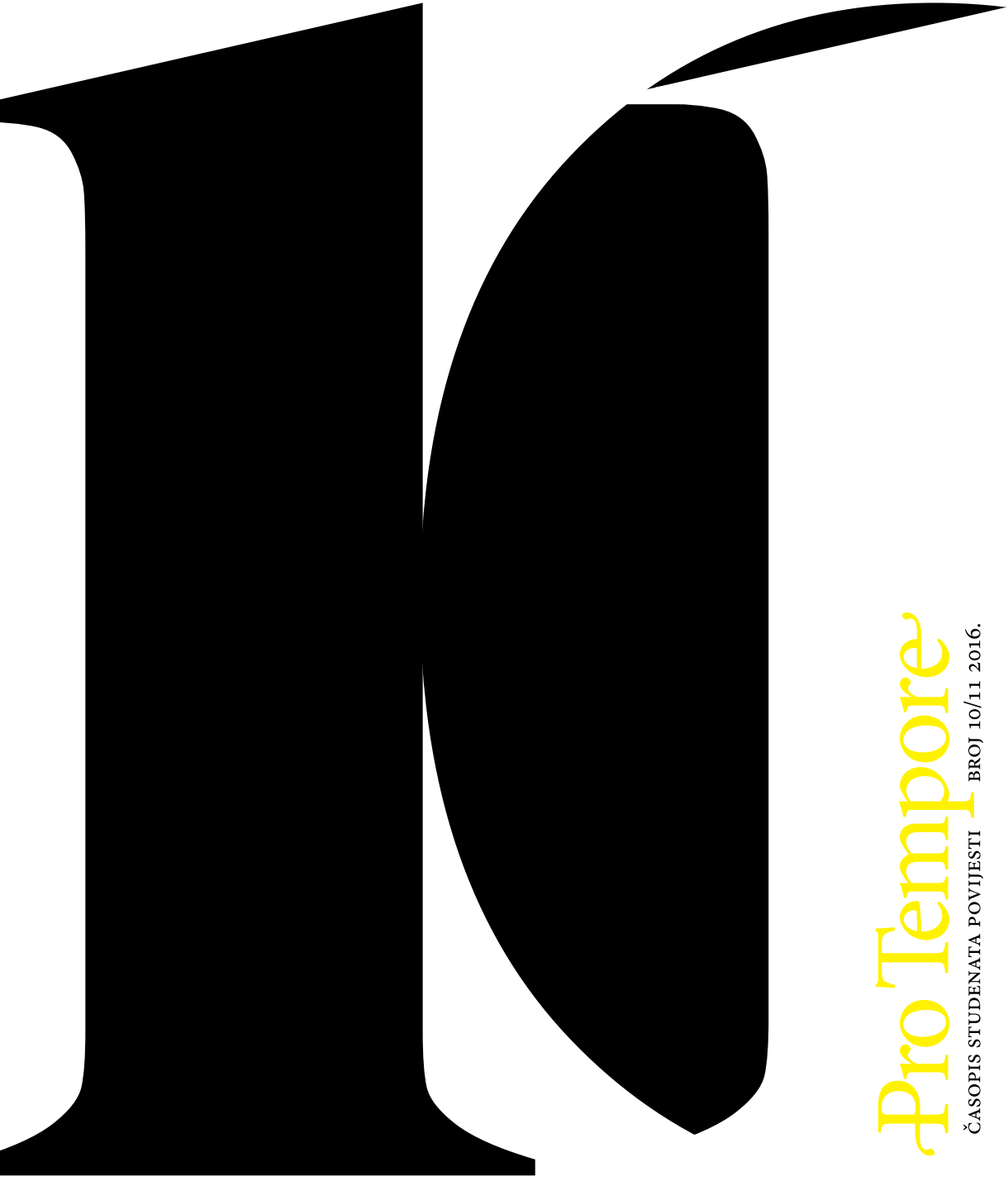
Posebnu cjelinu u knjizi čini *Pogovor* koji su napisali Ivan Botica i Tomislav Galović (str. 241-263), a gdje se nalaze podaci iz životopisa autora knjige, kao i popis njegovih djela. Kratki prikazi fra Petrovih djela svakako su korisni svima koji nisu upoznati s njegovim radom, kako bi se uvjerali da njegovi zaključci prelaze okvire koji su možda određeni samim naslovom.

Ova je knjiga zbirka znanja koju trebamo čuvati, isto koliko i zahvala na radu fra Petru. Recenzenti knjige, dr. sc. Ivan Botica i prof. dr. sc. Mirjana Matijević Sokol (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), kao i fra Antun Badurina (samostan sv. Mihovila u Zadru) u *Predgovoru* knjige slažu se da je njezina najveća vrijednost u tome što je nastala na temelju rada fra Petra na arhivskoj građi i vrelima. Dakle, ne radi se o sintezi postojećeg znanja o glagoljaštvu, već o novim saznanjima. Slažem se s time i mislim da bismo se na takve radove trebali ugledati. Ne smijemo zaboraviti da smo cijeli život učenici i da moramo učiti iste stvari koje su generacije prije nas učile (otpočetka). Svi se moramo vratiti izvorima i ljudima koji su nam izvore ostavili. Ako nove generacije povjesničara postavljaju nova pitanja, logično je da odgovore ne mogu naći samo u radu prijašnjih generacija, već pomoću vlastitog rada na istim i još neistraženim izvorima. Fra Petar, prema tome, svojom knjigom upotpunio je i ispravio dosadašnje znanje o glagoljaštvu jer u mnogobrojnim izvorima (iz stranih i domaćih arhiva) koji se ne tiču uvijek izravno glagoljaške ostavštine, pronalazi isječke iz života glagoljaša. Petar Runje svojim djelima je pokazivao novo shvaćanje izvora i literature o glagoljaštvu, a posebno knjigama *Prema izvorima I i II* kojima je otvorio mnoge teme koje čekaju i druge istraživače.

Na prvim stranicama knjige nalazi se zanimljiv i poučan *Predgovor* fra Antuna Badurine. Knjiga je opremljena svim elementima koji ju čine preglednim i upotrebljivim štivom. Nakon *Predgovora*, detaljnog i preglednog *Sadržaja* i samog autorovog teksta slijede: *Pogovor*, *Summary* (sažetak na engleskom jeziku), *Kratice*, *Popis izvora i literature*, *Bibliografska bilješka o tekstovima objavljenim u ovoj knjizi* i *Kazalo osobnih i zemljopisnih imena*. Nema posebnih slika s opisom, ali su na naslovnoj vanjskoj korici te stranicama koje sadrže podnaslove otisnute ilustracije iz *Ivančićeva zbornika*.

Ova knjiga namijenjena je svim prijateljima i poznavateljima glagoljice.

— **Ana Mavrić** [Povijest]

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI – BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 10/11 2016.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
Godina VIII, broj 10-11, 2016.

Glavni i odgovorni urednik

Tomislav Brandolica

Zamjenik glavnog urednika

Filip Šimetin Šegvić

Uredništvo

Tomislav Brandolica, Marta
Fiolić, Kristina Frančina, Marko
Lovrić, Valentina Nedeljko, Nikola
Seiwerth, Filip Šimetin Šegvić

Urednici pripravnici

Zvonimir Plavec, Vjenceslav
Rupčić, Porin Šćukanec Reznicek

Redakcija

Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Valentina Nedeljko, Zvonimir
Plavec, Vjenceslav Rupčić, Nikola
Seiwerth, Porin Šćukanec Reznicek,
Filip Šimetin Šegvić

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Tomislav Galović
dr. sc. Ivo Goldstein
dr. sc. Iskra Iveljić
dr. sc. Tvrtko Jakovina
dr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Jelena Marohnić
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Drago Roksandić
Marie Scatena, MA
akademik Arnold Suppan
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ Šoljan

Lektura i korektura

Gabrijela Detelj
Marta Fiolić
Ana Jelić
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić

Dizajn i priprema za tisak

DZN studio

Prijevodi s engleskog jezika

Tomislav Brandolica
Tina Miholjančan, prof.
Marija Marčetić
Ivan Markota
Krešimir Matešić
Judita Mustapić
Kristina Videković

Prijevodi s njemačkog jezika

Mirela Landsman Vinković
Filip Šimetin Šegvić
Azra Plićanić Mesić

Prijevodi s francuskog jezika

Jasna Čirić, prof.
Marta Fiolić
Marija Galić
Tea Šimičić

Prijevodi s talijanskog jezika

Tihana Filipčić
Loretta Lanča

Izdavač

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb

Tisak

Mediaprint – Tiskara Hrastić

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja
uredništva i izdavača

Izdavanje ovog časopisa financijski su omogućili:

Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu
Odsjek za povijest
Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
Studentski zbor
Sveučilišta u Zagrebu

Privatne donacije:

Vesna Miović, I. P., M. Č.

Redakcija časopisa Pro tempore
svim se donatorima iskreno
zahvaljuje na financijskoj podršci!

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:

Klub studenata povijesti – ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
tomislav.brandolica@gmail.com